

Sobotka je jenom jedna!

„Psaní není umění, psaní je řemeslo,“ opakuji s oblibou a při různých příležitostech. Najdou se přirozeně jedinci, kteří mi tato slova budou mít rádi za zlé. Podobně jako konstatování, že práce dobrého reklamního či marketingového textaře nemusí být nijak vzdálená profesi uměleckého kritika.

Psát se dá (na)učit, podobně jako se dá trénovat myšlení a přemýšlení. Dobrý nápad a poutavá realizace stojí za úspěchem v kritice i v reklamním či upoutávkovém textu.

V dílně zaměřené na arts marketing a reklamu jsme si hodně povídali, občas se dívali na videa a trochu psali.

Třeba maily, které by vám v budoucnu mohly přicházet z adresy FráňaŠrámek@sobotka.cz...

Barbora Tučková:

Predmet: nic neumím, tak skladam rymy

Zacatek cervence – to je ten cas

Do kraje k Humprehtu zavitat zas

Uvidis mnohe, uslysis jedine

Na co ses vzdycy bal zeptat o cestine

Zpev, divadlo, film, dilny a tradice

To vsechno zazijes na Sramkove Sobotce

A kdyby ti kultura uz lezla krkem

Vzpruzis sve znicene telo behem

Kafe a alkohol na Sramkove zahrade

Te udrzy vzhuru a vzdy v dobre nalade

...umis rymovat lip? Prijd nam to ukazat. Otevrena sobotecka naruc te ceka prvni cervencovy tyden. Vidime se tam!

Arnošt Hašek:

Předmět: Buď Šrámek!

Už jsi byl na Sobotce? Ne? Baví tě film, divadlo nebo literatura? Jo? Tak to bys to měl napravit a přijet!

Literatura?

Próza nebo lyrika? Sobotka reflektuje obojí! Navazování osobních i pracovních kontaktů. Rozvoj vlastní tvorby a sebe sama. Literatura ze všech stran. To je literatura na Sobotce.

Divadlo?

Jak o divadle mluvit? Jak psát? I to Sobotka naučí! Různé druhy i žánry, divadlo na vlastní kůži i pod ní. Pište drama, hrajte drama, buďte drama. Drama je Sobotka.

Film?

Je dabing opravdu zlo? A chtěli byste ho zkusit? Na Sobotce se dabuje!

Film pod širým nebem. Sleduj film...

Dabuj film – na Sobotce.

Hudba?

Pop? Folk? Vážná hudba? Nebo něco jiného? Na Sobotce zkusíte všechno! Aktivní zpěváci a obyčejní posluchači se naleznou ve večerních koncertech i dopolední dílně. Tanec, zpěv, poslech. Sobotka.

Rozhlas?

Rádío je nuda? Na Sobotce ne! Rozhlasové hry, audioknihy nebo dokument, stačí si vybrat. O tom všem se tady mluví, to všechno se tady tvoří. Objev rozhlas na Sobotce!

Jazyk?

Čeština? Angličtina? Němčina? Na Sobotce je to samozřejmost! Vzdělávání, překlad, trendy. Jedině na Sobotce.

Literatura! Divadlo! Film! Hudba! Rozhlas! Jazyk!

Všechno dohromady. Všechno je Sobotka. Šrámkova Sobotka.

A zkusili jsme také našemu milému festivalu vymyslet univerzální claim.

Hledání není u konce, ale zatím víme jistě, že #sobotkajejenomjedna!

ŠS

Dílenská příloha

ŠRÁMKOVA SOBOTKA

Dílna literární kritiky

POD VEDENÍM ERIKA GILKA

Svět rozostřených významů

KRITIKA — JAN KŘEČEK

Pavel Němec: *Záměstí*. Brno: Host, 2018, 88 stran.

Z živého stromu se stane mrtvé dřevo, ze dřeva stůl, židle nebo železniční pražec. Jaká forma je ta správná? Až se vás zeptá Ludwig Wittgenstein, uvidíte králíka, nebo kachnu? Kontury věcí ztrácejí na ostrožích, tvar mizí, zůstává jistota něčeho ztraceného. A slova. Ta, která tvoří svět, v němž žijeme.

Nejdříve *Bytování*. Zabydlet se v intimním prostoru vlastního domu. Vyblít, položit lino, vysadit lichořeřišnici. Spolu. A pozorovat vztah, jeho počátek, vrcholy i pády. Pak *Okraje*. Koleje dělicí krajinu. Hranice a čáry. To, co mnohdy nevnímáme, periferie života, objevování zvláštní samozřejmosti. *Anekdoty*. Vtipné? Snad. Ale hlavně osobní. Osudy odposlechnuté v kavárnách a na ulicích, part promyšleně zakončený sérií textů o nálezu zvířecí lebky. A nakonec *Volno*, odřezky a hobliny propojené nenápadnými nápěvky na předchozí témata. Tak vypadá debutová básnická sbírka *Záměstí*, civilní symfonie o čtyřech konzistentních větách.

Prolínání je základním stavebním kamenem poetiky Pavla Němce (*1981). Pokud v básni *Červánky* „beru nůž, ten keramický, / neboť v řezu zachovává / vitamíny“ (s. 61), musí na následující straně zaznít verš „Vyčítám ti každý nůž, / který nechám ležet / malým na dosah“ (*Linka*, s. 62). Když „Počítáme / po nábytku / letočverce“ (*Ozvěna*, s. 13), musí se přítomnost nábytku projevit pádem kredence (*Pád*, s. 14). A pokud je první báseň zakončena sdělením, že „také stromy žijí v domech / a líbí se jim tam, / ani moc nevycházejí“ (*Afirmace*, s. 11), musí jako v Čechovově dramatu na samém konci odpovědět báseň o vztahu stromu a lýka (*Strom*, s. 78). Konotace slov se proměňují, jedna stírá druhou, vzniká svět rozostřených významů.

Zvuk. Symfonie nenápadnosti. Aliteráčnické principy vyniknou až při pečlivém zkoumání – ztajená hudebnost veršů jako „ve větvích zavěšená / větrem poulená“ (s. 26) nebo „Vidím těžkou čerchovanou čáru“ (s. 29) plně vyrovnává některá nepovedená spojení (např. „Pátek, potok podebraný / do petky“, s. 28). Každý text plyne tiše, obyčejně, civilně. Němec pevně drží opratě českého jazyka, jen místy slova neposlechnou a klopýtnou (prvoplánový „Bledý úsek / panenského lina“, s. 13; překombinované „plynulé soupopravy souprav“, s. 20).

Uzavřený svět věcí a soukromých lidských dramát připomene Wernischův *Zimohrádek* či interiéry Petra Hrušky. Právě mezi osudy věcí a osudy lidí vzniká Němcův svět. A tam, kde zůstává pouze objekt, je *Záměstí* nejslabší (například báseň *Nabíječka*, s. 36). Přestože jsou jednotlivé části tematicky různorodé, poetika zůstává jednotná. Texty jsou úsporné, neokázalé, každá báseň má například jednoslovný název. Básnický repertoár Pavla Němce se skládá převážně z nepříznakových slov (dům, soutok, vlak, noc), autor se ale nevyhýbá ani současné technice: mobilům, navigacím a nabíječkám. Ojedinele použité neologismy, například již zmíněné „letočtverce a soupopravy“, jsou organicky začleněné do celků básní, ale v poetice úspornosti působí místy rušivě. „To živé je lýko,“ píše debutant Němec v závěrečné básni a dodává, že „strom roste po vlastní mrtvole“ (obojí s. 78). Co všechno zůstává skryto pod kůrou našeho přehlížení? Je důležitý strom? Dřevo? Stůl? A kolik stromu zůstává v dřevěné židli, na které sedáváte v kuchyni? Otázky po podstatě věcí, po smyslu konání lidí tvoří osu, kterou autor oplétá motivy z odporovaných a zažitých příběhů. *Záměstí* čtenáři neodpoví. Jen donutí přemýšlet.

Tíživé břemeno současné české prózy

KRITIKA — ŠÁRKA KADAVÁ

Alena Mornštajnová: *Hana*. Brno: Host 2017

Román *Hana* spisovatelky Aleny Mornštajnové opět otevírá židovskou tematiku a na základě skutečných událostí vytváří pozoruhodnou kroniku jedné rodiny postižené okolnostmi tragické doby. Titulní jméno patří postavě, pro kterou je svět zahalen do tíživé, záhadné mlhy a pohlcujícího bahna. Obdobným hávem tajemství a tragiky je pokryta rovněž ona sama. A toto břemeno je o to těžší, že zůstává skryto za jejími zavřenými ústy a prázdným pohledem.

Jestli totiž s něčím pracuje autorka mistrně, pak je to právě napětí, jež napíná struny čtenářovy trpělivosti téměř až do posledních stran. Ne že by se snad nemohl dočkat finálního rozuzlení, ale umná práce s časem a dramatickým spádem udržuje jeho pozornost, kterou Mornštajnová zbytečně neznaluje rozbředlým pitváním postav ani událostí. Řečeno je pouze to, co řečeno být musí. Také syžetové zpracování fabule přispívá k formální neobyčejnosti (ačkoliv jistě nejde o žádnou tvůrčí inovaci), a navíc zajímavým způsobem napomáhá kontinuálně propojit časovou osu, která mapuje historii jedné rodiny a jejího okolí od třicátých po šedesátá léta 20. století.

Počáteční a zároveň nejrozsáhlejší vypravěčskou autoritou je Mira Heleřová, mladá dívka, která je za neuposlechnutí matčina zákazu potrestána odepřením nádherného žlutkového věnečku s lesklou cukrovou polevou, což ji před jednou tragédií paradoxně zachrání a svým způsobem do druhé uvrhne. Tento osudový zvrat přivádí na scénu právě Miřinu tetu Hanu, se kterou je dívka nucena navázat vztah. To se však zdá být větším problémem pro mlčenlivou a podivnou ženu. Proč? Na to odpovídá vytetované šestimístné číslo na její ruce, znamení židovského původu, hrůz nedávné minulosti a bezprostřední zkušenosti se smrtí. Mira předává vypravěčské žezlo své tetě, která se ujímá příběhu o svém životě na těle, jehož duše shořela s miliony dalších v osvětlimském koncentračním táboře.

Mornštajnová rozehrála poměrně solidní zápletku s potenciálem, která předesílá zajímavý a snad také originální příběh. Další zpracování židovských osudů však dílo zařazuje mezi klasickou literaturu holokaustu, kterou v současnosti, téměř osmdesát let po jedné z největších tragédiích v lidské historii, nelze nevnímat jako konjunkturální téma. Židovská literatura tvoří významnou větev české poválečné literatury, a to z hlediska kvality i kvantity; nabízí velkou škálu pestrých motivů, ať už se jedná o mezilidské vztahy v nelidských podmínkách, ostrakizaci Židů od veškerého společenstva, strach, smrt nebo marné pokusy o opětovný návrat do běžného života.

Pokud se tedy prozaik rozhodne toto téma zpracovat znovu, očekávám jistou snahu o nové pojetí, třeba ještě nezpracovaných motivů. Před padesáti lety by se Alena Mornštajnová jistě ocitla na piedestalu mezi velkými jmény, jakými byli Arnošt Lustig, Ladislav Fuks či Jan Ořeňáček. Nejsem si ovšem jistá, nakolik představuje novum dnes. Nutno však podotknout, že kromě obecně tíživého břemena Haniny minulosti je zde výrazný (a nejspíš i ústřední) motiv viny – své vlastní, ale hlavně

Ž2: Pardon, pardon, ale vidíte tady toho špuntíka buntíka?

Pán: Vy prostě nemáte vychování!

Ž1: Prosim? Co si to dovoluujete?

Pán: Zmlkňte laskavě!

Ž2: Kuci, kuci, kuci!

Dítě: Béééé!

Ž1: Vy zmlkňte, osobo!

Pán: Cože?

Přednášející: Hmm... Pardon, co to tam vzadu... Prosim vás, běžte si ven a nerušte.

Pán: Tak. Správně.

Přednášející: Všichni.

Pán: Ale já snad...

Přednášející: Teď.

Pán: No to je drzost!

Ž1: Vidte, že jo?

Pán: To se mi ještě nestalo!

Ž1: Čí tam vlastně bylo to dítě?

Dítě: Agu.

Ž1 + Ž2: (překvapený nádech)

Ž2: No kuci, kuci, kuci!

Zadání: *sepsání dialogu (a následně vytvoření vnitřního monologu) na individuálně zadanou situaci*

Konkurz

PETR LIŠKÁŘ

REŽISÉR: (*telefonuje, stojí zády ke dveřím*) Ano... Ano... No samozřejmě!

HEREC: (*vchází do dveří*) Dobrý den, jsem Antonín První. (zavírá za sebou dveře a zůstává stát)

REŽISÉR: (*stále do telefonu*) ...vždycky, vždycky... Tak... (*všimá si Antonína*) Ještě vám zavolám, musím tu někoho vyřídit, ano? Za chvíli se ozvu. Ano, nashle!

HEREC: Já jsem...

REŽISÉR: Ano, ano, vím, nemáme čas... (*hledá na stole složku s Antonínovým profilem*) Stoupněte si támhle.

HEREC: Jsem První... (*napovídá režisérovi*)

REŽISÉR: Mhmm... (*bere první složku*) Vlasta Nováková?

HEREC: Ne, První?

REŽISÉR: To už hrajete chytrého?

HEREC: Ne, to já se tak jmenuju, Antonín První.

REŽISÉR: Jéžíši... (*dívá se na hodinky*) Tak spusťte něco, až budete chtít, ale ať je to ještě dneska, ano?

HEREC: (*souhlasně pokýve hlavou, soustředí se a párkrát se zhluboka nadechne*)

REŽISÉR: (*bere do ruky telefon a píše SMS*)

HEREC: Pjijde Goebbels za Hitlerem a říká: „Mám vynikající film na DVD.“ „A jaký?“ ptá se Hitler. „Lidice.“ „A vypálíš mi je?“

REŽISÉR: (*píše SMS, vtip ani nepostřehne*) Máte tam ještě něco?

HEREC: (*zpívá*) Bratří, já jsem slyšel z nebe hlas, že se nám narodil mesiaš...

REŽISÉR: Díky, ozveme se vám! (*ihned vytáčí číslo*) No ahoj, už jsem to vyřešil, kde jsme to skončili?

HEREC: (*chvilí nevěřičně zírá, vydechne a jde ke dveřím*) Na shledanou, děkuju.

REŽISÉR: (*vnitřní monolog probíhá na pozadí předchozího dialogu*) Už přestávám rozumět tomu, proč vedeme další hovor o tomtéž. Další schvalování, souhlasy, vysvětlování. Všechno už máme mít dávno za sebou! Nemáme čas! Jo, jasně, jsme v hyperkorektní době, kdy poslat někoho do prdele je těžší zločin než rozkrojit ledvinu zaživa. Ano, ano, ano, šmarja, souhlasím se vším, co je pro syna dobré, a vždycky budu! Co ten tu chce? Jo, ten konkurz... No, dneska chlapec nemá den. Stejně tam berem mladého Gabina, při nejlepší vůli by mohl být jen záskok. A to bude mít lepší zkusit štěstí jinde, a ne čekat měsíc u telefonu jak na smrt. Uvidím, zkusím za něj někde ztratit slovo. Tak, bezva, vytočit doktora Pavla, ať to můžeme dořešit a rozjede se to. Co tomu zkurvenému byrokratickému systému trvá měsíc, když syn potřebuje moji ledvinu hned?!

Nebo tě napadlo jiné řešení, jak se toho zbavit?

Muž Ne. (*muž si odevzdaně odfrkne*)

Ach. No nic.

(*S připravenou lžičkou v ruce přejde k lednici, z ní vytáhne jogurt, otevře ho, promíchá a čtyřmi velkými lžícemi jej sní. Mezitím se ze zapnuté televize ozve znělka hlavní zpravodajské relace. Moderátorka čte rychlý přehled zpráv.*)

Moderátorka A nyní hlavní zprávy dneška. Albert stahuje ze všech svých prodejen jahodový jogurt Termix s dnešním datem expirace. Podle odborníků se do něj totiž dostalo prošlé mléko, které může na lidský organismus působit projmímavě.

Zadání: Dialog na základě obrazového materiálu

Žádná láska není

OLGA ČAPLYGINOVÁ

Evžen: Koukni, Karle, lidi! Bude sváča!

Karel: No, nevím, Evžene, od takových nic moc nekápne.

Evžen: Jak to myslíš?

Karel: Zamilovanéj páreček... Nejspíš pubertáci na školním výletě...

Mladej se chce před slečnou vytáhnout, a tak se vytasí s houskou.

Evžen: No však! A to je naše chvíle, Karle!

Karel: Ale kdeže... Ulomí jeden dva drobký, aby se předvedl, rozumíš... milovník přírody, zvířat, citlivá duše prostě... Ale ten zbytek pak zblajzne sám. Důchodci bez zubů by byli lepší.

Evžen: Ty seš tedy cynik, Karle. Jen koukni, jak se na ni dívá. Tak oddané, tak zamilované... A jak se spolu smějou... Já myslím, že ji má fakt rád.

Karel: Ale prosím tě...

Evžen: A víš, co si myslím ještě, Karle?

Karel: Co?

Evžen: Že on tu svačinu nesní.

Karel: Ne?

Evžen: Ne, on jí tu svačinu dá!

Karel (*rezignovaně*): Evžene, ty seš nepoučitelnej romantik! Svět je prostě zlej, žádná láska není, jídlo má každej jen pro sebe... (*kratší pauza*) Já, hele, tady letí Helenka... Ahoj Helí, vrkú!

Helenka: Vrkú, ahoj Kájo!

Karel: Ahoj... jak se dneska máš?

Helenka: Teď už moc hezky, když jsem tě potkala.

Karel: Nedala by sis tady kousek drobečku? Táhle od těch milých lidí...

Helenka: Kájo, tys ho pro mě schoval?

Karel: Ano, jenom pro tebe...

Helenka: Ty jsi takovej drahoušek, vrkú! A podívej, támhleten pán nám udělá společnou fotku, pojď, usměj se!

Vernisáž

ADAM HOŠEK

<zadní místa na doprovodném programu k vernisáži>

Ž1: (*polohlasem*) Máte tady volno?

Pán: Jen se posadte

Přednášející: Byl pozdní večer, první máj... (*recitace neustále monotónně zní v pozadí*)

Ž1: Ty jo, já jsem úplně schvácená.

Ž2: No to mi povídej, já jsem –

Pán: Dámy, pšť!

Dítě: Agu!

Přednášející: ...hrdliččin zval ku lásce hlas...

Ž1: Jé, vidíš ho?

Ž2: Kde se tady vzal, vid?

Ž1: No pocém.

Pán: Ehm ehm.

Ž2: No pójd!

Ž1: Ahó!

Pán: Dámy, prosím vás!

Ž1: Pardon, pardon.

Ž2: Ty máš ale vlasečky a ty máš ale ručičky, vid?

Dítě: Ba.

Ž1: No ty ale hezky povídáš.

Pán: Vy ale teda taky hezky povídáte. Nechcete s tím jít někam ven?

těch druhých, kteří židovskému osudu nečinně přihlíželi, popřípadě přistoupili na nenávistnou antisemitskou politiku. To svým způsobem neotřelé je.

Domnívá se, že je důležité nadále držet v paměti klíčová období našich dějin, která nám pomohou detekovat potenciální podezřelé signály, a předejít tak možnému opakování, ale nelze čerpat z jednoho námětu stále tímtež způsobem a přispívat tak k případnému zahlcení až vyčpělosti. To by u ožehavých témat, jakým je holokaust, bylo více než nežádoucí.

Obsahové nedostatky jsou v případě románu Aleny Mornštajnové obzvlášť na škodu věci, protože její nakládání s formou, kompozicí nebo popisem je takřka úchvatné. Počáteční záhadná mlha se pomalu, ale stále (až do poslední strany) čtivě rozpouští, přestože nikdy zcela nezmiž. A přestože jde o téma desítky let staré, v jejím podání je příběh dokonale uvěřitelný a zbaven jakékoliv vykonstruovanosti. Mira se stává jediným Haniným pojítkem k životu a Hana zase nadějí lidstva, že přes všechna utrpení máme vždy proč žít.

Kolik lajků pro princeznu?

KRITIKA — MICHAELA STARÁ

Zadlužená princezna

Soubor Lůza, Hradec Králové

Režie: Miřek Vrbický

Hrají: Miřek Vrbický, Daniela Mészárosová

Hudební doprovod: Martin Pelíšek

Inscenace *Zadlužená princezna* amatérského souboru Lůza byla uvedena v neděli 1. 7. na zahradě Šrámkova domu. Její autoři uvádějí, že i přes občasné užití vulgarismů je představení vhodné pro děti i dospělé, a zmiňují také jeho výchovný charakter.

Hra kombinuje tradiční pohádkové motivy s příběhem ze současnosti. Princezna se vydává do světa, aby si našla manžela. Potkává sympatického dřevorubce, který bohužel nedisponuje takovým majetkem, jaký by si představovala. Její hledání tedy pokračuje, je však okradena, a to hned dvakrát. Ztrácí tím svou identitu v podobě občanského průkazu, facebookového účtu a kartičky do Tchiba. A co horšího, přichází o možnost zásobovat své followery na Instagramu rozesmátými selfíčky. Jediným možným řešením je tak půjčka od P.o.D. Vodníka, která má však svá rizika (zmíněná malým písmem pod čarou).

Zadlužená princezna je nenáročnou satirou, která nebere sama sebe příliš vážně. Vystačí si se dvěma herci, kytarou a paravánem, za nímž Miřek Vrbický spolu s šaty mění také role. K důležitým prvkům představení patří častá interakce s publikem, která působí přirozeně a je nenásilně integrována do hry. Projevuje se na různých úrovních, od pouhého obhlížení publika a přirovnávání jedinců k druhům lesního porostu až po obsazení diváků do rolí stromů, za kterými se ukrývá číhající zloděj.

Oba herci umí pracovat s komikou a ve svých rolích působí přesvědčivě, přesto se některé scény nepřijemně blíží hranici trapnosti. Za zbytečně laciný považují například zvukový signál, který doprovází za paravánem ukryté sexuální sblížení princezny a dřevorubce. Také zamilovaný duet by mohl být zvládnut lépe, text je postaven na žánrových klíších a svým patosem a absencí nadhledu nezapadá do celkové poetiky vystoupení. Tato poloha zřejmě není vlastní ani samotným hercům, kteří působili při zpěvu poněkud nepřirozeně a v úvodu písně se neubránili smíchu. Podobných nedostatků však není mnoho a celkově si představení drží velmi dobrou úroveň.

Otázkou zůstává, co přesně se snaží hra předat a komu. Lze souhlasit s tím, že své si v ní najde každý. Dospělé publikum ocení zjevné narážky na současnou politickou situaci, mladší diváci se mohou bavit vtípně podanou linií milostného příběhu a spojením pohádkových motivů s tematikou života na sociálních sítích. Herci jsou zábavní, humor promyšlený. Nemohu se však ubránit pocitu, že se hra až příliš drží určitých stereotypů. Princezna je představena jako naivní blondýnka, jejímž smyslem života je vdát se za bohatého manžela. Ani postava statného a pohledného dřevorubce s dobrým srdcem není příliš inovativní; epilog naznačující, že dřevorubec rád vaří a princezna funguje ve společné domácnosti jako opravář, již tento dojem nezvrátí. Také prvky politické satiry, ač velmi vtípně podané, jsou spíše povrchní (ku-

příkladu rozdávaní koblih). Má-li tedy hra působit výchovně, neškodilo by hlubší zamyšlení nad rámcem, ve kterém své poselství o poctivosti a vítězství lásky nad chamtivostí předává. Pokud však bylo záměrem autorů přijít s nenáročným letním představením, které pobaví dospělé i jejich potomky, splnilo svůj účel přesvědčivě.

Kytice anachronická

KRITIKA — VERONIKA ŘÍHOVSKÁ

Herecké studio Švandova divadla: *Kytice*. 1. 7. 2018, Šrámkova Sobotka. V neděli 1. července 2018 uvedl v Městském divadle v Sobotce amatérský soubor z Hereckého studia Švandova divadla v režii Martiny Krátké jevištní adaptaci osmi básní z cyklu *Kytice* K. J. Erbena. Konkrétně se jednalo o balady *Poklad*, *Svatební košile*, *Polednice*, *Zlatý kolovrat*, *Štědrý den*, *Holoubek*, *Vodník* a *Dceřina kletba*.

Jednotlivé básně jsou navzájem funkčně propojeny, poslední scéna z básně předchozí je často základem pro první scénu následující. Názorně je to vidět v pasáži, kdy matka s dítětem v náručí ze závěru básně *Poklad* představuje po přidání rámu obraz Marie s Ježíškem, ke kterému se modlí dívka na začátku *Svatební košile*. Návaznosti ovšem také výrazně pomáhá tematicky ucelená předloha. Dalším pojítkem je smrtka v černém, v masce a s kosou v ruce, která je motivicky, i když ne vždy fyzicky, přítomna ve všech básních. Objevuje se v úvodních a závěrečných scénách, a příběhy tak rámuje a je vůbec tím nejzdařilejším, co celé představení přineslo. Jednoduché kostýmy a velmi malé množství kulís, které jsou využity v různých scénách, jsou dalším pozitivem představení. Velká dřevěná truhla představuje v jednu chvíli oltař, o něco později se v ní ukrývá dívka ze *Svatební košile* a nakonec obsahuje zlato a stříbro z básně *Poklad*. Dalšími takovými předměty jsou kosa, kterou používá polednice i smrtka, nebo již zmíněný rám obrazu. Zásadním nedostatkem celého představení je neoriginálnost a nedostatek uměleckých ambicí. Už od první flétnové melodie je zřetelný přílišný vliv filmového zpracování F. A. Brabce z roku 2000, které má většina diváků jistě v živé paměti, a takových podobností je více, i když ne všechny bijí tolik do očí.

Není mi ovšem jasné, proč se vůbec soubor tohoto díla chopil. Klasická díla jimi nejsou jen z toho důvodu, aby bylo co napsat do čítanek. Čtou se proto, že i po staletích mají co říct, i když jejich výpověď se pochopitelně může měnit. Témata lásky, viny, smrti nebo odpovědnosti rodičů k dětem jsou sice univerzální, ale v tomto provedení se jejich význam vytrácí. Což samozřejmě není nedostatek původního díla. Prostředí a motivy jsou natolik zakotveny v mentalitě 19. století, že jejich uvedení na jevišti počátkem 21. století bez pokusu o aktualizaci nebo reinterpretaci působí jako čirý anachronismus, a navíc potvrzuje domněnku, že kanonická literární díla jsou jen suchopárnými texty bez významu pro současného čtenáře. Takové odsouzení si Erbenovo dílo určitě nezaslouží.

Celkový dojem z představení je spíše rozpačitý. Hlasový projev při recitaci byl mnohdy neumělý, zbytečně exaltovaný a především přítomné ječení a výkřiky výsledný dojem vyloženě kazily. Oproti tomu zpěv, i když nebyl prost chyb (dalo by se jim předejít lepší hlasovou přípravou herců), působil především u náboženských písní přirozeněji a do kontextu díla zapadal lépe. Fyzický projev také v některých případech poněkud pokulhával (zvláště afektovanost představitelky vlastní dcery ze *Zlatého kolovratu* mě vyloženě iritovala) a obecně by mu prospěla větší civilnost.

Představení působí díky prolínajícím se motivům, tématům i kulísám velmi konzistentně a má velmi emotivní, bohužel někdy až vysloveně podbíživou atmosféru. Jako večerní představení určené pro dospělé a alespoň minimálně kulturně vzdělané diváky však neobstojí.

Čechy Čechům?

KRITIKA — ONDŘEJ HAVRÁNEK

Josef Pánek: *Láska v době globálních klimatických změn*. Praha: Argo 2017. 155 stran.

Novela *Láska v době globálních klimatických změn* vědce a spisovatele Josefa Pánka mohla být jen stěží úspěšnější. Po zisku Magnesie Litery

být cokoliv, třeba tvá nahá silueta. Máš strašně štíhlé nohy, štíhlé nohy, jemné břicho a vlasy kudrnaté jako černoušek. Pálí mě kůže – ta tvoje i ta, kterou je potažený vůz – proč se nemůžeme milovat na obloze? Horko ůká do plastů, z tvé chlupaté hrudi se na mě lepí slaný a překvapivě studený pot. Je to zvláštní, jak se strašně snažíš. A o co vlastně? Být ukázkovým milencem, být lepší, než je On? Miláčku, já jsem o tobě nikdy nepochybovala. Ochutnáváme si lalůčky, konečky prstů, genitálie. Slyšíme cvrčky a posloucháme, jak kolem nás právě umírá léto.

Ještě ale není po všem, ještě ne. Miláčku, pamatuješ na naše první setkání? Já stěží, měla jsem v sobě víc piv, než se na dámu sluší. Víc, než se sluší na pořádného chlapa. Vycházela jsem právě ze dveří hospody a ty jsi tam stál v montérkách, jednu ruku plnou třísek a v druhé jsi držel kondom ve svítivém zeleném obalu. Tak jsme šli na hajzly, svítily nám k tomu dvě skomírající žárovky.

Jaké to bylo datum? No, tak to už opravdu nevím, lásko. Máš tak hubené nohy, ach jo. Ještě nejsme ani v polovině, zmáhá nás horko a odněkud z auta vytáhneš flašku vody a studený pivo. Ležím ti na břicho, je to ta nejpohodlnější věc na světě, to přece víš. Tak jenom poslouchám zvuky, které se ti z něj derou a užívám si tu prchlívou společnou chvíli. Přisahal bych, že na tvém břicho vidím lineu negru. Vypadáš, jako bys v něm měl miminko. Říkám ti to a ty se chichotáš, kdybychom byli někde jinde, schoval by ses pod deku s ruměncem dospívající dívky, které někdo zalichotí. Líbám to břicho a laskám ho, sahám ti mezi nohy. Moc bych chtěla, abys nám dvěma porodil miminko. Víím, že ty taky. Popijíme pivo a mám pocit, že jsme někde v Americe na Highwayi, poslední lok si vyměňujeme navzájem v ústech a pokračujeme. Kloužeme po sedačkách jako tuleni – určitě musíš myslet na to, jak by to bylo trapný, kdyby nás u toho viděl On. Jenže na silnici nikdo nejedí a ty máš v autě studený pivo.

No, musím, lásko, říct, že jsi nikdy nebyl zrovna nejmluvnější, dneska mám ale pocit, že tě něco trápí. Nelíbí se ti milování? Vadí ti On? Prám se tě na to, mlčíš, dneska to od tebe neuslyším, to je jistý. Mám suché plné rty a vlasy jako pšenice, jezdím ti jimi po celém těle a chci, aby ses zbláznil, protože taková jsem. Sténáš a z očí se ti linou slzy, nezlob se lásko, já musím milovat všechny. A tak ti schnou slzy, zatímco mě lížeš zezadu. Mezitím křičíš rozkoši: „Bože, Ježíši, ach Bože!“

Dílka dramatického psaní

POD VEDENÍM KATEŘINY VOLÁNKOVÉ

Zadání: Muž přichází domů a má hlad, žena sedí u TV.

Bermudský trojúhelník

ROMANA KOPŘIVOVA

- Muž Ahóóóóóóóóóó.
- Žena (sleduje televizi – humorně)
To je taky dost, že jdeš. Už jsem se lekla, že jsi zapomněl, kde bydlíš.
- Muž Měl jsem hromadu papírování.
(pohládí ženu po vlasech)
Co je k večerí?
- Žena Nic, na co máš chuť, to si vem z ledničky.
- Muž Počkej, jak jako vem si z ledničky? Mám hlad jako vlk.
- Žena Tak, jak to říkám.
(muž otevře ledničku, kde na prostřední polici stojí jediný kelímeček jahodového termixu)
- Muž Vždyť je tam jenom termix. Jak to, když jsem v pondělí nakoupil?
- Žena Ano, v pondělí jsi sice nakoupil, ale už v pondělí jsi zřejmě tuhle celou tašku zapomněl v autě. A dnes je čtvrtek. Já si říkala, když jsem dneska ráno jela do města, proč to auto tak smrdí. Tys to tomu vedru nechal napospas. Hlavně že jsi spěchal, abys viděl ten svůj fotbal, co?
- Muž No promiň. A kde je ta taška teď?
- Žena Před barákem.
- Muž Před barákem?
- Žena V popelnici před barákem. Plísni to bylo prolezlý, skrz na skrz.

samotného dna sklouzne poslední kapka vína na jeho jazyk.

„Duranga vole! Mám to v piči,“ zařve a na jednom z dvorků se rozštěká pes. „Jestli já mám bejt Kára, všech fečáků král, tak ty jsi moje Blanka a odejdeš dřív má milá.“

Cítím příležitost. „Myslím, že bych od tebe odejít měla.“

„Taky si myslím.“

Jsem zaražená. Tohle jsem nečekala.

„Tak tři kroky a trochu doleva.“ Cvakne krytka, zavře se závěrka a já přestávám cítit konečky prstů na nohách. Sleduje můj zoufalý tanec, mou zoufalou snahu rozproudit krev. Petrův výraz začíná mrznout, vážnět, až mým tělem proletí chladné ostří jeho pohledu.

„Já už vím, o co jde. Ježíš, já jsem idiot.“ Cítím, jak mi padá kámen ze srdce. „Promiň, vždyť ty chceš určo do tepla.“ Petr hrábne do kapsy, koukne do dlaně. „Pojď. Tě vezmu na pivo, ale jenom na malý.“

Sešli jsme dolů k Vltavě a pak přes Karlův most na druhý břeh. Koupil nám U Rotundy malou desítku, napůl. Končetiny v teple hospody začínaly pomalu přicházet k životu. Krev se mi nalila do promrzlých tváří. Uprostřed hřejivých žlutých stěn jsem vypadala jako Marfuša z Mrazíka. Petr však svoje oči upírá na malou obrazovku fotoaparátu. Vidím tu bezelstnou spokojenost, dětskou radost.

K vedlejšímu stolu si přisedl další pár. Jsou o něco starší než my, ale promrzlí stejně. Petr se stále probírá fotkami a já svůj zrak nemůžu odtrhnout od sousedního stolu.

„Tak co si dá můj miláček?“ zeptá se úlisně muž.

„Griotku,“ začervená se žena a přisune se blíž ke svému doprovodu.

„Griotku? Ale slečno... vždyť vy už jste takhle sladká až moc.“ Muž začne ženu hladit po stehně a následně si ji přitáhne na svůj klín. Ona si sundá své dioptrické brýle, položí je na stůl a já mám pocit, že ho chce sníst pohledem. „Tak mě ochutnejte, miláčku.“

Rychle do sebe otáčím zbytek piva na stole. V puse konečně hořko, ale v očích mě stále štípe cukr. Snažím se tu scénu zapomenout a dělat, že nic nevidím. Hlučně pokládám sklenici zpět na stůl. Zvuk prázdného skla vytrhne Petra od fotek.

„Na. Podívej se na to,“ podává mi foťák a zoufale kouká na prázdnou sklenici.

„Neboj. Objednej velký.“ Vrací se mu zase úsměv na rty. Nejdříve na mě nervózně mžourá a pak se začne rozhlížet kolem, zatímco já procvakávám prsty tlačítka foťáku. Petrův zrak se po chvíli zasekne u sousedů, můj na malé obrazovce s mým portrétem a pohledy sousedního stolu nesměřují nikam, protože si momentálně důkladně kontrolují ústní dutinu. Petr kouká na mě, na ně a znovu na mě. Já koukám na sebe, na něj a zase na sebe. Přibližuji tlačítka obraz a vidím svůj rudý nos a na něm malou kapičku. V očích se mi odráží světlo pouliční lampy, malá jiskra. Jediný záblesk tepla v zimní romanci šály a rukavic.

„Nechceš griotku?“ vypadne z ničeho nic z Petra.

Vytřeštím oči: „Vždyť na ni nemáš.“

„No jo,“ chvíli zase mlčí a kouká k vedlejšímu stolu. Dopijeme pivo. Zasneme židle. Pár vedle objednáva další panáky červeného roztoku lásky. Stojíme před hospodou a já nevím, co říct. Petr si zapálí cigaretu.

„A nechceš k nám? Já bych ti tam třeba něco uvařil, nebo ti namasíroval záda, nebo... vždyť víš...“ pak vrhnul pohled, při němž jsme se báli oba „...miláčku.“

„Říkáš mi hezky, magore, vole,“ vypadne ze mě hláška Jirky Káry, ani nevím jak. Petr se do široka usměje. „Pojď, prosimtě. Ale už mi nikdy neříkej miláčku, vole.“

Marie

POVÍDKA — DARJA DOČEKALOVÁ

Ale poslední hůl byla vzata Josefem a hle, z hole vyletěla holubice a sletěla na Josefovou hlavu. A velekněz pravil: „Josefe, ty jsi ten, jenž je vyvolen, aby vzal pannu Páně a aby ji pro Pána chránil (Jakub, VII).

Ležím vedle tebe v rozpáleném autě, žár občas zaťuká do stříbrných plechů a ty se tváříš tak zvláště, že se nahá natahují na koženou sedačku a začínám přemýšlet o tom, proč tudy nikdy neprojíždí žádný auta – až na tvého Favorita. V nose se ti občas zavlní tlusté chloupky. Začínáš se svlékat, jsi jako jehňátko, když si leháš vedle mě v tom zvláštním smíření. Na obloze se objevuje mrak, co mi připomíná smutného klauna anebo psa chytajícího míček. Ve skutečnosti to ale může

za prózu se stala jedním z nejžádanějších titulů vydaných v roce 2017.

Jedná se však o oprávněný úspěch?

Na začátku její protagonistu biolog Tomáš přijíždí v předstihu před odbornou konferencí do indického Bangalore. Hned v úvodních pasážích překvapí Pánkův styl. Hovorová čeština, časté opakování vět („Vybafnete, co po vás pořád kurva chtěj?... Vybafnete: Co po vás pořád kurva čuměj?...“; s. 15) a variace dříve použitých sdělení připomenou styl Bohumila Hrabala. V díle jsou necitlivě použity názvy měst, kdy jsou při každém výskytu doplněny příslušným státem (Bangalore, Indie; Quebec, Kanada). Obzvláště když autor používá názvy měst ve vzpomínkách, kdy hovoří sám k sobě, působí toto doplňování nepřírozně.

Tomáš svůj první den prochází podle něj typickým slumem a je překvapen, že není okraden, a především pořídí svojí první fotku v životě. Zaujme ho dívka v džínách, která mu mezi všemi Indkami v barevných sárí tolik připomene něco důvěrného. Hrdina je dívkou přinucen tento snímek ihned smazat právě proto, že dívka není oblečena do sárí. V novele je evokován Tomášův strach a nejistota. On, který žil sedm let v Austrálii, dva roky v Norsku a podle svých slov poznal celý svět (tento fakt je až otravně často opakován), se potýká se strachem z nakažené vody, a proto celé dny nepije, nemůže spát kvůli hluku a smradu a rozčiluje ho dokonce i stále se usmívající a ochotný indický personál. Tomáš od počátku přemýšlí nad tím, proč ho nevzrušují indické ženy tmavé pleti, i když jsou sličné. Tato jeho úvaha se stále navrácí a představuje jeden z ústředních motivů knihy. Jedině zásluhou recepční (která Tomáše i přes svou krásu opětovně nevzrušuje) je aktér schopen dopravit se až do univerzitního kampusu, kde konference probíhá. Kampus je obehnaný zdí s ostnatým drátem a upravená zeleň je v něm zavlažována vodou, které je ve zbytku šestnáctimilionového města nedostatek. Tomáš se zde setkává s indickou dívkou, kterou si vyfotil první den. Indka je studentkou postgraduálního studia, a přestože je Tomášovi přes čtyřicet, oslovuje jej „chlapečku“, čímž dává najevo, jak málo toho Tomáš zná. Ten poté přemýšlí, proč ho pohledná, v celé novele nepojmenovaná Indka nevzrušuje a zda by ji vůbec dokázal políbit. Možná proto, že v České republice mu říkali, že „černý holky jsou špinavý a smrděj... a že jediný, po čem touží ženský v Indii, je zdrhnout z Indie.“ Říkali mu to „děti těch, kteří vyrůstali za nacistické okupace Čech a Moravy. Ti čeští a moravští neonacisté“ (s. 74), patrně tedy ti, o kterých kdysi druzí smýšleli podobně. Dokonce jeho nejlepší přítel a jeho bratr jej odsoudili. Když Tomáš prvně jmenovanému sdělil, že jeho žena je Kolumbijka, přítel mu odvětil: „je špinavá a smrdí a je to přičmoudlá Indiánka“ (s. 73), přitom ovšem měla bílou pleť.

Poté, co spolu dvojice stráví celý den, ocitne se v hotelovém pokoji. Indka Tomáše stále poučuje jako malého chlapce a ten podle mého názoru až naivně přijímá tvrzení, že svůj první den v Indii nebyl v žádném slumu, že hotelový personál jej opravdu považuje za jiného, natolik odlišného se od arogantních německých hostů, a že až přijde chvíle loučení, přijdou i ve svém osobním volnu. Tomáš po Indce žádá, aby zhasla světlo a svlékla se, poté již žádné zábrany necítí.

V intimitě nahoty si poté vyprávějí své příběhy. Indka o tom, jak je ve své zemi zavržena, jelikož studuje v USA, a on dlouze a detailně popisuje svou dávnou cestu na Island, kde neměl ani potřebné vybavení, ani peníze na jídlo, a zůstal tak závislý na pomoci Islandčanů. Stojí za zmínku, že ačkoliv se jedná o příběh, který nemá podstatný vliv na ústřední myšlenku novely, autor mu vyhradil její velkou část. Pánek mohl tento příběh více integrovat do děje, považují jej totiž v celém díle za nejčtivější. Indka ještě zakončuje společnou noc příběhem o svém dědečkovi, který vydělal peníze v Austrálii a za vydělané peníze založil včelí úly v Indii. Místní mu však začali závidět a včely mu otrávil. Při společném vyprávění se dvojice sblíží. Snad proto, že Indce již nepříjde život Evropana tak lehký a Tomáš zase vyslechne příběh nezávislé ženy pronásledované závistí. Tou závistí, kterou důvěrně zná i z domácího prostředí. Bohužel se nic nedočteme o Tomášově nechuťi a strachu z černých žen, nad kterým se předtím tolikrát zamýšlel. Zda tento pocit mizí ve chvíli jejich milování, vzájemným sdílením osobních příběhů, nebo kombinací obojího, není zřejmé.

Pánek na postavě Tomáše nabízí kritický pohled na současnou společnost. Tomáš totiž nemůže vychovávat své dítě, jelikož jeho přítelkyně po něm požaduje milion a byt, jinak svého potomka nikdy neuvidí. Česká věda se podle něj zabývá zbytečnostími a vědec se ocitá na sa-

mém dně společenské prestiže. Čech, ačkoliv žil mnoho let po celém světě, si stále nejvíce rozumí s Maďarem a Polákem, protože s nimi má společnou komunistickou minulost, naopak u Němců a Švédů se setká s přehlížením či opovržením. Hlavní myšlenka pak tkví v tom, že národ, „kde poslední Čech, který dokázal dupnout po jiných než sám po sobě, byl Žižka, a to nejmíň před pěti sty lety“ (s. 74), se drží předsudků proti jiným národům a léčí si na nich své komplexy.

I přes Pánkovu odvážnou kritiku je odpověď na úvodní otázku záporná. Pánek až příliš často spojuje odstavce anaforickým opakováním. Opakující se větné celky mohou být ubíjející, zanikají v nich autorova případná nová sdělení a nápady. Dílo má navíc značně nevyrovnaný dějový spád. Dovolím si pro toto hodnocení upravit rčení Divadla Sklep: „První polovina je dlouhá, a i kdyby byla o polovinu kratší, pořád by byla dlouhá.“

Domnívám se, že Pánkova novela se zásluhou obrazu češství stala titulem, který na českém literárním trhu dosud chyběl, a nejspíš i z tohoto důvodu získala prestižní literární ocenění. Je však varujícím signálem, že právě toto dílo, které je místy až vulgární a s přibývající vulgaritou se teprve rozbíhá dějová část, se stalo prozaickým dílem roku 2017 (i s vědomím, že toto hodnocení je velice subjektivní). Úspěch novely bude jistě i novým impulzem pro vznik více titulů, které sice provokativní, ale především zajímavou formou donutí české čtenáře zamyslet se nad společenskými, potažmo vlastními názory, a především že budou mít vyšší literární úroveň.

Dílna umění německého překladu

POD VEDENÍM MAGDALENY ŠTULCOVÉ

Jsme si kvit, pánové!

BILANCOVÁNÍ PAŘÍZSKÉ KURTIZÁNY ZNÁMÉ JAKO DÁMA S KAMÉLIEMI

Marguerite Gautier, málo, ale rozhodně ne příliš málo oblečená, sedí před krejčovskou pannou, na níž je navlečený kostým, který si Marguerite později vezme na sebe. Zatímco si s pannou povídá, svléká ji, obléká se, nakrucuje se před zrcadlem a všelijak se líčí. Potom nasadí holé panně pánský klobouk a mluví k ní jako ke svému milenci Armandu Duvalovi nebo k jeho otci. Během monologu se několikrát ozve zaklepání. Dáma s kaméliemi pokaždé zareaguje zvoláním: „Teď ne, Nadine!“ Nebo: Nechci s nikým mluvit, Nadine!“

Já nejsem žádná vaše ubohá Marguerite Gautier! Se mnou nebude nikdo zacházet jako s nějakou chudinkou k politování! Rychle jsem žila, rychle taky umřu. Kdo žije pomalu, ten taky pomalu umírá. U nás na vesnici se říká, ta to má na prsou, ta už tu dlouho nebude. Souchotě! Úbytě! Ubývá mě. Nemocí jsem ještě útlejší, zkrásněla jsem. Jen mi trochu trvá, než se to pozná. Až do večera mám čas dát se do parády. V tomhle stavu mě nesmí vidět ani Nadine. Bůh se mnou má slitování, že mě nechá umřít, dokud jsem mladá, krásná, žádoucí. Shořím jako svíčka. Svíčky vždycky ještě nakrátko zaplanou, než zhasnou, tvrdí moje přítelkyně Prudence, chtěla by se vyjadřovat noblesně, jenže taková není. Pochovají mě na hřbitově na Montmartru, mezi slavné muže, někteří z nich budou moji bývalí milenci. Deník jsem si nevedla. Když jsem přišla do Paříže, sotva jsem se uměla podepsat. Jsem diskrétní. Rakev ať mi pokryjí bílými květy kamélií. Svedu hrobníka, aby mi zdobil hrob.

Zaklepání.

Ne, Nadine! Nikoho nepouštěj!

Tančím, sotva popadám dech, piju šampaňské až se mi točí hlava. K ránu si trošku zdřímnu a pak přijde Prudence, rozhlídne se, co by tu tak mohla zdědit a vysype mi nejnovější pařížské drby. Jenže všechny moje krámy se budou muset prodat, aby se poplatily moje dluhy. Nadine se o mě bude ještě chvíli starat, ale hned jak se začne bát, uteče. Nakonec zůstanu sama. Samotinká, jako moje máti. To po ní jsem zdělila ty souchotě, beztak nic jiného neměla. Člověk nemusí kašlat, může jen tak pokašlat, může si nenápadně setřít ze rtů kapičku krve. Tváře mi zrudly z horečky, už nepotřebuju líčidla, oči mám ještě černější než dřív, horečkou se lesknou. Ach, Marguerite! Potřebuješ se pobavit, začínáš být sentimentální. Potřebuješ šampaňské, kandované hrozny a čerstvé kamélie.

Pojedu do divadla! Je mi jedno, co hrají. Až vstoupím do lóže, natočí se všechna kukátka na mě, a ne na jeviště. Moje přítomnost zaměstná fantazii diváků víc než celé přestavení. Kdo usedne vedle Dámy s ka-

V prvním listu, jsem křičela smutkem, po tobě, po nás, po tvé krajině.

Jen co jsem dopis poslala napadlo mne, že až si ho přečteš budeš si myslet, že jsem dočista pomátla.

Taky mě napadlo, že znejistíš a zeptáš se, co je to za ponuré a chaotické já, které k tobě teď hovoří.

Ale to ty ne, možná sis tak akorát řekl, že jsem si dala pár skleniček.

O čem nelze mluvit, musí se mlčet.

S hrůzou jsem si uvědomila, že nás dělí tisíce kilometrů, představ si, že bys mne zatoužil vidět — pokud by ses vydal na sever, musel bys překonat minimálně čtyři hranice, ocitl by ses na jiném kontinentu, pokud bys šel pěšky, šel bys jsi celé dlouhé měsíce. Byla by ti zima a zase bys nachladl.

Kolem prstů si obmotávám tu temně zelenou, kterou jsi mi se samozřejmě zaslal a ani ses nezeptal, k čemu mi asi taková africká špulka nití je.

Učí se snad vyšívat? Zívá jsi a šel spát.

Cožpak Ti nedošlo, že mne něco tíží? Že lapám po dechu?

Vidím, že si dobře pamatuješ na ta levandulová skaliska, a tak ti teď něco povím.

Mátu piji každé ráno a zázvor k večeru, fungují dobře proti ranním nevolnostem, stejně tak jako heřmánek. Naopak se vyhýbám skořici a především, především pelyňku; způsobuje totiž křeče pánevního dna a krvácení. Už, víš? Už tušíš?

Umíráme jako milenci, nikoliv pod tíhou hvězd, ale dusí nás konvence, struktura, síť, kartografie...

Jsme uzavřeni v krajinách, jejichž hranice z rozmaru na mapách označili mocní vojevůdci, ale ví snad oni co je to milovat, věděli něco o temnotách?

Nejsme my opravdové krajiny, nejsou to naše těla, co píší dějiny?

Usmál ses?

V mých představách ano a já zase zahlédla tu malou bílou skvrnu na pravém předním zubu.

Drahý můj,

pálím mapy a čekám na naše brzké setkání.

Led-nové mrazy

POVÍDKA — TEREZA SANETRNÍKOVÁ

Tváře štípou. Vlhkost z našeho dechu kondenzuje v lednovém mrazu v páru s hustotou mléka. Z kapsy mu trčí láhev vína se špatně zaraženým špuntem.

„Chceš?“ podává mi ji a špunt mu při tom spadne na zem.

„Víš, že se snažím míň chlastat.“

„To není chlastání,“ dlouze se napije a tekutinou ve skle proběhne bublina.

Procházíme Novým Světem, malým koutkem Prahy, schovaným před fotoaparáty značky Nikon japonských turistů. Začínám opatrně.

„Hele, Petře, víš...“

„Vím. Tady to chce fotku. Počkéeéj...“ hrabe se v brašně, vytahuje fotoaparát značky Canon a zmrzlými prsty neobratně sundává krytku objektivu.

„Běž trochu doleva, hlavu dolů, fajn.“ Závěrka cvakne a já do pletených rukavic utírám kapku z rudého nosu. S veškerou pečlivostí sklízí foťák do brašny, aby měl volné ruce. Do jedné chytne láhev, do druhé čapne mě a já nemám čas ani sílu protestovat.

Když lahví proběhne další bublina vzduchu, naberu jej i já do svých plíc.

„Měli bychom být kamarádi.“

„No jasně,“ vypadne z Petra okamžitě a s naprostým klidem, který mě zaráží.

„Jo?“

„To je jasný,“ opakuje. „Tak v tom páru spolu ti dva musí být tak trochu kamarádi, aby jim to spolu fungovalo. Ne? Ježíš, to je naprosto geniální ulička. Počkéeéj...“

Jo. Je to naprosto geniální ulička. Slepá. Pro mě. A on opět vytahuje fotoaparát. Láhev mu překáží, a tak ji do sebe otočí. Sklem běhá jedna bublina za druhou. Pravým okem koukne na mě.

„Chceš?“

Zakroučím hlavou. „Abys neskončil jak ten tvůj Kára,“ nemůžu si odpustit poznámku při pohledu na Petrovo komické čekání, až mu ze

Chodím bosa, mami! Sundala jsem si ty vlněný ponožky, cos mi tak láskyplně uplela. Na studený betonový podlaže nastydnou od nohou. Chci mít pod nohama zem. Nebo trávu. Orosenou trávu.

Dílna tvůrčího psaní

POD VEDENÍM DORY KAPRÁLOVÉ

Před nit

POVÍDKA — ALEXANDRA KOLLÁROVÁ

fragmenty milostné korespondence mezi dvěma lidmi, co se mají rádi, co je dělí vzdálenost a ona to zvládá podstatně hůř

Brno, 18. 6. 2018

panelákový byt č. 3, se štítkem na dveřích: MUDr. Michal Korch.

Drahý můj,

jak dlouhý je den v temnotě? Ohýbám, rovnám, obracím se celá, otáčím se po částech... plahočím se tou krajinou zdánlivě plodnou a vesele zelenou, ale na jazyku mám tak akorát antracit.

Je to měsíc, co jsem ti dala sbohem. Mír s Tebou.

A nohy jsem si dělala o kámen. Cestou od Tebe. Na hrudi leknín zajisté.

A jak se dýchá Tobě? Cožpak už nemáš mezi prsty písek? V noci budím se stále modlitbou, která je lepší než spánek.

Drahý můj, hynu, slabounce kvílím bez Tebe.

Polykám nic, klečím v iluzi levandulových skal, ano, tam jsi mne zanechal a já nyní jako Atlas na ramenou musím nést celou tu tíhu,

obrovský doutnající pytel polomáčených hvězd.

Dávám Ti zapravdu, Bůh je veliký.

Vyznáš se v látkách, nitích a kočičích hřbetech.

Nemluvíš, spíš recituješ. (*Lá illáha ila'lláh*)

K čemu mi to vše ve světě, kde existují hranice, a za nimi oblundné říše všeobecných pravd.

Umírám v každodennosti. Den za dnem lituji okamžiku, kdy jsem ti podala ruku a den za dnem vzpomínám na malou bílou skvrnu, co máš na pravém předním zubu (tu odlišnou barvu tvý skloviny jsem vyhlásila za svoje hájemství).

V čistých konvenčních peřinách se probouzím ráda, ubohá malá arabeska, rozpadlých fragmentů se dovolává, ale neodolatelně chutná už byla.

Teď už si jen ty žádá rovná.

Čekám naše brzké setkání (stále v temnotě), mezitím mi prosím zašli špulku nití.

AK.

Marákeš, 28. 6. 2018

čtvrť Quartier Industriel, Médina. Rodinný dům a na dveřích klepadlo ve tvaru ruky.

Milá moje,

Wa alikeum salaam. Shurkraan bzaaf. Kulchi bechir? Děkuji Ti za Tvé psaní a omluvám se za pozdní odpověď. V ateliéru je teď toho nad hlavu, nestíhám a víkendy jsem musel pomoci bratrům odvézt poslední sudy oliv připravených na lis. Jsem nachlazený a motorka je opět v háji. Jak jistě víš, začal postní měsíc a každodennost ztěžuje nesnesitelné horko. Před tím, než nad ránem usínám, myslím na Nás a na to, jak jsi v horách sbírala levanduli chaoticky a bezútěšně, cpala jsi nám do batohu, sobě za ucho a do vlasů, tančila jsi tam mezi skalisky s třemi ametystovými tykadly.

V balíčku Ti zasílám špulku nití, nevěděl jsem jaké barvy, ale vím, že nejradši máš tu temně zelenou.

Těším se na naše setkání, prosím nepochybuj o tom.

Tuhshetik.

AA

Brno, 4. 7. 2018

panelákový byt č. 3, se štítkem na dveřích: MUDr. Michal Korch.

Drahý můj,

děkuji Ti za odpověď, ráda slyším, že jsou již všechny sudy oliv připraveny k lisu, nemohu se dočkat až do nové várky toho temného smaragdového moku ponořím kousek chleba.

-- ale tohle, tohle mě teď nezajímá.

představ si Ofélii co se stébela chytá.

Zuřím. Rozpálená vztekem jsem doběla.

méliemi? Kdo nastoupí do jejího kočáru a stráví s ní noc? Chodím do divadla, abych byla vidět, ne abych se dívala. Ty opravdové scény se neodehrávají na jevišti. Kdo hraje Lady Macbeth, to je divákům jedno, ale Dáma s kaméliemi je pokaždé Dáma s kaméliemi, na to nikdo nepotřebuje program. Co bude mít dnes večer na sobě? Rezedový kostým s luxusním lemováním z činčily? Nebo ten lila s bruselskou krajkou? Červenou kamélii, nebo bílou?

Dokud jsem naživu, chci žít! Tys vůbec nic nepochopil, Armande! Nechci se šetřit a oddalovat smrt. To mi totiž nepomůže. Ani tys mě nedokázal přinutit. „Šetři se, Marguerite!“ „Napij se mléka, Marguerite!“ „Marguerite, teď musíš odpočívat!“

To se mi nemělo stát! Kurtizána se nesmí zamilovat. Moje hodiny zběsile odtikávají, já nemůžu sedět na venkově v altánku a čekat, jak dlouho to ještě potrvá. Varovala jsem Tě, Armande! Chtěl jsi ze mě udělat životní náplň, ale já nejsem ničí náplň. Dáma s kaméliemi je doplněk, Armande! Pár týdnů jsme spolu byli šťastni, to přece stačí. To musí stačit! Všechno, co člověk miluje, umře. Chováš se jako Othello, ale Othello nejsi, jinak už bys mě dávno ze žárlivosti zabil. A já bych ti za to poděkovala! Věrnost – slovo věrnost by žena jako já vůbec neměla znát, mě živí nevěrnost. Vynáší víc.

Zaklepání.

Ne, Nadine, potřebuju klid!

Proč jsi nechtěl být mým milencem? Mohla jsem si Tě dovolit, platili by ostatní. Byt na rue Laffitte, čínské vázy! Ekvipáž, komornou. A ty – ? Dostáváš svou roční rentu – za nic. Za to, žeš měl bohatou matku a mohl po ní dědit. Já jsem od své matky dostávala leda tak výprask. Když mi bylo dvanáct, umřela a já odešla do Paříže. Paříž! A někam jsem to dotáhla. Ty ses o můj původ nezajímal, Armande. Kdo byl jako dítě chudý, má víc životních zkušeností, než kolik jich bohatý získá za celý život.

Dáma s kaméliemi mezitím svlékla z krejčovské panny šaty a oblékla se do nich. Nasadí panně pánský klobouk.

Tak je to, pane! Mimochodem, ten klobouk je Vašeho syna, pane Duvalle. Zakázal jste mu žít nadivoko – s děvkou. Ty letní týdny na venkově zas tak divoké nebyly. Byla to spíš idylka. Jsem žena, kterou si muži vydržují. Vy jste chtěl přede mnou syna ochránit. Ale copak se vdané ženy nenechávají vydržovat od manželů? Celý život, až do blaženého konce! A když si pořídí milence? Tak to dělají tajně! Ženy i tom nemluví. Muži se rádi se svými krásnými a elegantními milenkami předvádějí, čím krásnější a elegantnější, tím víc to lichotí jejich ješitnosti. A manželky jsou rády, že mají pokoj.

Když jsem přijela do Paříže – to jsem snad měla drhnout schody? Vynášet prádlo zadním schodištěm? V očích manželek vídám závist, i když samozřejmě tvrdí, že takovými jako já pohrdají. Nadine pro mě pracuje ráda, jsme jako sestry, špitáme si, smějeme se, děláme si legraci z kavalírů. Dávám jí dárky. Vaše služebnictvo to asi nemá tak veselé a pestré jako moje Nadine, že? Kdekdou jí podstrčí bankovku, aby mu prozradila, že miluju kandované hrozny, že moje nejoblíbenější květiny jsou kamélie, kdy půjdu do divadla, kdy odjízdim z domu a kam!

Zaklepání.

Ještě vydrž, Nadine!

Kriticky se prohlíží v zrcadle.

Zhubla jsem, jsem už jen samý volán a plisé. Nemám vzdělání. Kde bych ho vzala? Povídam jen tak o ničem. Většina mužů má ráda tlachání. Chtěla jsem žít v nádheře. Míšeňský porcelán. Samet. Krajky. Proč by tyhle krásné věcíčky neměly být pro mě? Byly to dárky. A já jsem se za ně uměla odvděčit. Byla jsem rozhazovačná, copak to není krásné? Rozdávala jsem se. Copak by to nebylo plýtvání, kdybych své mládí a krásu věnovala jedinému muži?

Znovu pohlédne do zrcadla, stranou.

Prošedivělé vlasy, vrásky u očí, chceš se toho dožít, Marguerite? Mělas všechno. Dokonce i velkou lásku. Co ti může život ještě nabídnout?

Jděte, pane Duvalle, jděte! Nechci vidět žádné staré ctihodné pány, cítím se pak sama stará.

Armande! Chudáčku Armande! Přišel jsi o rozum? Mám sedět ve tvé voliéře, mezi kaméliemi? Mám othrávat okvětní lístky? „Má mě rád, nemá mě rád, láskou se souží, po jiné touží.“ To v Paříži malí rozmazlení kluci nehrajou? To hrajou jen malé hloupé holky na venkově? Žádala jsem od tebe slepou poslušnost, to tě mělo odradit. Moje nemoc tě měla odradit. Ale nic nepřitahuje muže tak silně jako ne. Tvrdíš, že

se mnou máš soucit, ale soucit a prodejná láska, to nejde dohromady. Dáma s kaméliemi se nikdy neprodávala za pevně stanovený kurz. Jednomu stačí kytice, druhému nepomůže ani celé jmění.

Takže mi laskavě nic nevyčítejte, pánové!

(Volá) Nadine, nech zapřáhnout! Jedu do divadla!

Gudrun Ensslin nebude mít pomník

PROMLUVA TERORISTKY Z FRAKCE RUDÉ ARMÁDY DO ZDÍ CELY VE STAMMHEIMU

Vězeňská cela ve Stammheimu. Ony „čtyři zdi“, proti nimž Gudrun Ensslin hovoří – nebere na vědomí, že čtvrtá zeď je otevřená k publiku. Žádné zařízení, žádné náznaky vězeňského prostředí! Samozřejmě reflektory, oslňující, nelitostné neonové světlo, před nimž se Gudrun snaží chránit si oči. Popřípadě může na bílé stěny čmárat své myšlenky (hesla) tužkou na obočí.

Chci mluvit, když to chci já, a ne když chcete vy, vy sráči! A i kdyby jenom do zdi! Stejně všichni mluvěj akorát do zdi! Proč chodím v ponožkách? Protože už nemůžu ani slyšet svoje kroky: dup-dup, dup dup. Plížím se jako kočka a pak skok. Výpad!

Nezkrocený šelmy za mřížema. Koušem a škrábem a serem na vás. Velký číslo šelem ze Stammheimu, každé večer na všech třech kanálech. Chybí už jenom výběh. Proč nevybíráte vstupní? Všichni se na nás pasou, bachaři a soudci a novináři a fotografové. A hlavně „veřejnost“. Nedostáváme gáží. Už několik let vám každé den plníme noviny. Vy-děláme vám víc, než kolik vás stojíme! Když už nemůžeme udeřit sami, zasáhneme vás aspoň v novinových titulcích.

„Zrak ztuhlý dlouhou chůzí podél mříží...“ – „dlouhou“ je chybně, Gudrun, soustřed se! Rainer Maria Rilke, *Pardál*. „Ten pohled, zdá se, tisíc mříží tíží, a za tisíce mříží žádný svět.“ Hovno! To nemluvím s váma, vy svině. Nemluvím s nikým. Zdi týhle cely jsou pořád lepší než vaše uši. Už neslyším žádný hlasy. Všechny si je promítám před očima, jako film. Matka – otec – sestry – bratři – šlus! Kdybych si vrazila gramofonovou jehlu do ruky, ani mi nepoteče krev. Mohla bych vystupovat v cirkuse. Nechat se rozříznout na dva kusy. Uvěznění za iluze je vražda! Iluze – izolace, i-zo-la-ce, musíš si srovnat myšlenky, srovnat slova. Poslední slova. „Věřím v revoluci“ – něco se přece musí říct jako poslední. Ať už to někdo slyší nebo ne! „Otec na nebesích slyší všechno, holčičko!“ Jistě, tatínku! Budete mě mít na svém tučným svědomí. Nesete vinu za moji smrt. To, co děláte vy, je masová vražda. Masa vraždí jednotlivce! Ale já ještě dechám. Nadechnout – vydechnout – nedýchat. Pět nádechů ode zdi ke zdi, jde to i se třema, i se dvěma. Oči mě pálí z těch zářivek. Jako kdybych brečela, „dokonce i slzy máš suchý,“ proč na ty tvý zatracený kecý nemůžu zapomenout, Vespere. I tady si maluju oči silně načerno. Můj ksicht patří mně. Nejdřív se namalujou a pak si strčej do tašky granáty. No a? Komu se to nezdá? Nelíbí se vám naše teroristická vizáž? Chcete nás mít všechny navlečený v róbách a unifor-mách? Jednomu přijde těch bachařek až líto, Stammheim na doživotí. Slovo soucit si můžeš škrtnout ze slovníku, Gudrun. Soucit si nemůžeš dovolit. Vy sráči!

Už nejsem farářská dcerka z Cannstattu, už nejsem sestra svezích sourozenců, nikdy jsem se nevdala za toho talentovaného spisovatele Bernarda Vespera, nejsem učitelka a nejsem matka od dítěte! Kdy to konečně hodláte pochopit! Taký vám může bejt kurva jedno, jakěj vztah mám s Andreasem Baaderem. Když budu mrtvá – až budu mrtvá, vyjadřuj se správně, Gudrun! –, můžete si truchlit pro svoje zbloudilé dítě a modlit se za mrtvou, aby jí Bůh byl milostiv. Amen. „Ze světské spravedlnosti se lze vyvázat, ale z milosti Boží ne.“ Proč si nemůžu otcovy řeči vyrvat z hlavy jako plevel? „Pán nechť rozjasní nad tebou svou tvář a je ti milostiv.“ Nad tvou dcerou jasně svítí akorát zářivky, tati!

Jak jsem měla chránit své dítě před světem? Jak se chráněj děti? Copak by nebylo lepší pro moje dítě i pro všechny budoucí, kdybychom tenhle svět změnili?

Jméno dítěte: Felix. Povolání otce: vypatlaněj intelektuál, dobrovolná smrt oběšením. Povolání matky: teroristka, vražedkyně, žhářka, toho času věznic Stammheim.

Už nereaguju. Žádná narážka už mě nevytočí. Nic necejtím, proč se teda neprobouzí můj mateřskej instinkt? Jsem jako kus ledu. Měli by mě zmrazit, abych za sto let mohla uvidět – abych za sto let viděla – co se stane z našeho studentskýho hnutí. Nějakěj letopočet,

nějaký jméno, svatá Gudrun a svatá Ulrike a svatej Andreas. Všichni svatí ze Stammheimu. Vesper se svým otcovským komplexem a já se svým otcovským komplexem a Felix se svým otcovským a mateřským komplexem, z toho se prostě nejde nezcvochnout. Prej mám v břiše politiku. Máš něco proti tomu? Co ty máš v hlavě? Ty jsi zplodil dítě a nebyls mu otcem, a já ho odnosila a nebyla mu matkou. To tvoje věčný: Já musím psát! Ta tvoje posraná dialektika, sjet se – jet – odjet – odstartovat – přistát – snít – flákat se – zflákat se – rozflákat se, ty vypatlaná svině! A kvůli tobě jsem zapalovala černý svíčky! A tys přitom potřeboval nějakou čiču do postele. Neuměls nic jinýho než nenávidět. I hate! I hate!

Teď to všechno vidím úplně strážlivě. Naše dítě se muselo jmenovat Felix, aby bylo jasný, jak šťastný dítě přišlo na svět, kterej jeho rodiče změnili, z gruntu, ne krůček po krůčku. A přitom mělo na svoje rodiče ještě větší smůlu než jeho rodiče na svoje rodiče a jejich rodiče. Tos na to dítě nemohl dát pozor, když mě přišli sebrat? Dítě si člověk nemůže vzít s sebou do vězení a na útěk.

Já jsem obětovala svého syna veliký ideji. Tak se to dá říct a já dokážu, že to platí. Studentský hnutí. Vlna politizace, která přerostla v bouři, a ta zachvátila celej západní svět. Nechci plavat s vaším proudem, nechci plavat proti proudu, jsem hráz v proudu času! – Tenhle otravněj patos, to mám po tobě, otče. Rozená učitelka: utvoř ženský tvar od slov majitel, politik, kapitalista. Feministka, fanatička, teroristka. „Kde se bere ten vysoký podíl žen mezi teroristy?“ Jako by to ještě hrálo nějakou roli. Muži – ženy. Jsme bezpohlavní štvany bytosti, vždycky kousek od pastí anebo už v pastí, v hlavě nic než plány na útěk a osvobozovací akce. V břiše prázdno. „S ženami už si nemůžete dělat, co chcete, ale ženy můžou dělat, co chtějí.“ Stavíme se na odpor jako muži a házíme bomby jako muži. „V průběhu staletí v ženách narůstala potřeba se bránit.“ Rodiče mlátí děti, až je utýrají k smrti. To společnost nese vinu na smrti alkoholiků a fetišků a sebevrahů! Protože takhle se žít nedá, jasný?

Křičím, až si úplně vyřvu hlasivky! Vrhli jsme se do kola dějin a to nás teď drtí. Kurva! Tyhle kecý, samej obraz a přirovnání. Výrazná mladá tvář Gudrun Ensslin! No a? Co s tím? „Jsmo mučednice velkého duchovního hnutí!“ „Strach z bomb se dá překonat jenom tak, že je začnete sami házet.“ To není špatný, Gudrun! V protiletectvým krytu jsem prý vždycky nadšeně volala Bomba. Bomba! Bomba!

Tříkrát doživotí. Vy hajzlové, vy zatracený hajzlové! My nejsme žádný zločinci. Můžete nás soudit a můžete nás odsoudit, ale politiku z toho nemůžete vynechat. Naše zločinnost je politická a vaše politika je zločinná. Byli jsme silnější než policie. Dnešní teroristi jsou zítřejší politici. Politika je ve všem, je v soudní síni! Politika je všude, v posteli a ve školce a ve škole. Všude jsou utlačovaný a mučený, všude se uplatňuje moc, teror! Gudrun, přelož terrere z latiny do němčiny! Terrere rovná se děsit, vyděsit; terorizovat rovná se vykonávat teror, šířit hrůzu, potlačovat, duševně znásilňovat.

Ale my jsme přece jenom zahájili boj proti nadvládě zisku. To byl náš zákon, jím jsme se řídili. Ještě jednou: jsme političtí vězni! Nejsme zločinci! Chcete mě zabít natříkrát? Izolace je mučení! Datum smrti si určím já sama. Nemáte nad náma žádnou moc. Nucená výživa? Živte spíš ty, kdo jíst chtějí. Miliony lidí hladovějí! Tímhle veřejným procesem jen odvíst pozornost od svezích jadernejch raket – s těma můžete vyhladit všechny – všechny – všechny! A nám předhazujete těch pár mrtvých. To není fěr.

A co když na nás zapomenou? Když ty supy přestaneme zajímat. Jak dlouho budou lidi vědět, kdo byla Gudrun Ensslin?

Tak si to přiznejte. Máte strach. „Útoky místo úkolů“ – životní příběh učitelky, exkluzivně pro STERN. Kolik platíte, vy svině?

„Smrt jako poslední pochodeň.“ Gudrun Ensslin na prvních stranách. Poslední vzkaz z cely smrti.

Dřív jsem věděla, jak si představit správněj život, a teď si představuju byt, kterej není jen úkryt, myslím na měsíční výplatu a ne na přepadení banky. Jak zazvoní budík, jak vstávám, osprchuju se, oblékám Felixe a vařím mu kakao, vedu ho do školy – dávej pozor, když jdeš přes silnici! – jak zadávám úkoly, piju kafe ve sborovně a povídám si, co bylo v televizi a o dovolený na Syltu. Šetříme na domek za městem.

Je mi špatně! Chce se mi zvracet, seru na vás! Z uvěznění v izolaci je uvěznění v iluzích. Gudrun Ensslin nebude mít pomník. Ani řádek v učebnicích dějepisu.